The background image shows a wide fjord with several circular salmon farming cages floating on the water. The water is a deep blue, and the surrounding mountains are covered in green vegetation. The sky is clear and blue. A semi-transparent green box is overlaid on the left side of the image, containing white text.

Havbruksutvalget og framtida for arealplanlegging i sjøområda våre NOU 2023: 23

Henrik Hareide
Ålesund, 25. oktober 2023

Utvalgets medlemmer:

- Linda Nøstbakken, forskningsdirektør, Bergen (leder)
- Elisabeth Aune, seniorrådgiver, Florø
- Hans V. Bjelland, forskningssjef, Trondheim
- Irene Vanja Dahl, professor, Tromsø
- Henrik Hareide, partner, Bergen
- Katinka Holtsmark, postdoktor, Oslo
- Håvard Høgstad, daglig leder, Skjervøy
- Kristine Landmark, styrearbeider, Ålesund
- Ola Mestad, professor, Oslo
- Geir Lasse Taranger, forskningsdirektør, Bergen
- Kine Asper Vistnes, nestleder, Alstahaug

Utdrag fra mandatet

Utvalget skal se på hvordan tillatelsessystemet for akvakultur bør innrettes for fremtiden. Viktige elementer er å:

- **Vurdere utforming av et helhetlig tillatelsessystem,** som både ivaretar hensynet til en **bærekraftig utvikling** av akvakulturnæringen og som legger til rette for **størst mulig verdiskaping for samfunnet.**
- Vurdere om og i hvilken grad **biosikkerhetshensyn** bør implementeres i tillatelsessystemet.
- Vurdere hvordan en **kunnskapsorientert forvaltning** av havbruksnæringen kan foregå på en effektiv og samordnet måte.
- (...) vurdere om det kan oppnås **forenklinger gjennom harmonisering med plan- og bygningsloven,** der denne kommer til anvendelse.

Forutsetninger for diskusjonen rundt arealplanlegging

- Tilgang på tilstrekkelig **egnet areal** er en grunnleggende forutsetning for akvakultur, og nødvendig for den **fleksibilitet** og mulighet for **tilpassing av lokalitetsstruktur** som trengs for å styrke biosikkerheten.
- **Påvirkning fra akvakultur** på omgivelsene vil avhenge av blant annet art og produksjons- og driftsformer.
- Sjøens egenskaper endres og påvirkes **på tvers** av administrative inndelinger.
- Planprosessene kan i enkelte tilfeller ta så **lang tid** at planene er utdaterte før de er vedtatt. En del kommuner har **eldre arealplaner**, særlig gjelder dette for sjøarealene. I tillegg revideres planer ofte **uten at arbeidet er synkronisert** med planprosesser for tilstøtende sjøområder i andre kommuner.
- Velfungerende mekanismer for å legge til rette for **helhetlig planlegging av lokalitetsstruktur** i større områder er ikke etablert, og dagens struktur kan derfor fremstå som fastlåst.

Samordning mellom arealplan og akvakulturtiltak

- Dagens system innebærer en **uklar grense** mellom hvilke vurderinger og avklaringer som gjøres henholdsvis i arealplaner etter plan- og bygningsloven og ved behandling av den enkelte søknad om lokalitetsklarering etter akvakulturloven. Dette omfatter blant annet:
 - Samlet **påvirkning** på miljøet
 - Avveining av ulike **interesser** knyttet til bruk og vern av arealer.
- Mulighetene for å finne og vurdere **alternative plasseringer** vurderes derfor å være størst på overordnet plannivå.
- Opplysninger som i dag først foreligger ved lokalitetsklarering, kan med fordel **inngå i kunnskapsgrunlaget for arealplanlegging** og være belyst før vedtakelse av arealplanen.

Krav til konsekvens- utredninger

- Kommuneplanens arealdel skal konsekvensutredes. Akvakulturtiltak skal konsekvensutredes dersom de kan få **vesentlige virkninger for miljø og samfunn**.
- Det vil bli gjort mer **detaljerte vurderinger** ved behandling av lokalitetssøknader etter akvakulturloven, og disse vurderingene utfyller vurderingene i kommuneplanen.
- Ved utarbeiding av kommuneplanen er det krav om å gjøre **overordnede vurderinger** som er nødvendige for å ta stilling til arealdisponeringen på kommuneplannivå, selv om det senere skal gjøres mer detaljerte vurderinger i forbindelse med lokalitetsklarering etter akvakulturloven.

Kunnskaps- grunnlag

- **Økt kunnskap** om blant annet miljøforhold, egnede areal for ulike former for akvakultur, spredning av smittestoffer, og interesser knyttet til ulike former for bruk og vern av arealer vil **styrke grunnlaget for å forvalte arealene** og planlegge for akvakultur.
- Et samlet og omforent kunnskapsgrunnlag som er lett tilgjengelig i **én felles digital infrastruktur** vil bidra til bedre oversikt.
- Det vil være en fordel om **ansvaret** for å koordinere kunnskapsgrunnlag og metodikk for utredninger i sjøarealene plasseres tydelig i forvaltningen.
- I stedet for at kunnskapsgrunnlaget innhentes og vurderes i den enkelte planprosessen (regional plan, interkommunal plan eller kommuneplan), er en annen mulighet at **staten har hovedansvaret for å etablere et felles kunnskapsgrunnlag for større områder.**

Tematisk plan for akvakultur

- Tematisk plan for akvakultur kan **identifisere områder** som er tilgjengelig og egnet for akvakultur for ulike arter og produksjonsformer.
- Planen gir mulighet for vurdering av hensynet til **biosikkerhet** og **miljøpåvirkning** tidlig i planprosessen, og gir grunnlag for **alternativvurderinger**.
- Planområdene vil ikke nødvendigvis sammenfalle med kommune- eller fylkesgrensene. Dette taler for at det er **statlig myndighet** som har det overordnede ansvaret for å **utarbeide og vedta tematisk plan** for akvakultur i større områder i sjø.
- **Avveining** eller **samordning** av ulike hensyn og bruksområder opp mot hverandre må **ivaretas i en etterfølgende helhetlig arealplan** der den tematiske planen inngår som en del av grunnlaget.

Helhetlig planlegging for akvakultur

- Tydeligere **nasjonale krav** og bedre veiledning om revisjon av kommuneplanene, og da særlig kommuneplanens arealdel for sjøområdene. Videre taler dette for å stille tydeligere krav om **synkronisert revidering** av arealplaner i tilstøtende sjøområder, eksempelvis med tydeligere krav om revidering av arealplaner ved **faste intervall**.
- **Planområdenes utstrekning** bør fastsettes av **statlige myndigheter** slik at det kan legges til rette for en best mulig lokalitetsstruktur som ivaretar hensynet til biosikkerhet, herunder brakkleggingssoner og «branngater».
- **Statlige planretningslinjer** kan sikre at områder for akvakultur vurderes i en helhetlig sammenheng og at tilstrekkelig og rett areal blir satt av til akvakulturformål.

Helhetlig planlegging for akvakultur (II)

- Så langt det er mulig bør areal som settes av til akvakulturformål være **så store at de gir rom for en viss fleksibilitet** til tilpasninger og justeringer av akvakulturvirksomheten, blant annet for å ta høyde for endringer i **produksjonsform, teknologisk utvikling** og ny **kunnskap om lokale miljøforhold**.
- Det bør vurderes nærmere om det skal kunne gis **planbestemmelser** med funksjonskrav om utslipp og påvirkning fra akvakultur.
- Det bør vurderes om det skal kunne fastsettes **hensynssoner** for akvakultur i kommuneplanens arealdel.

Lokalitets- tillatelse

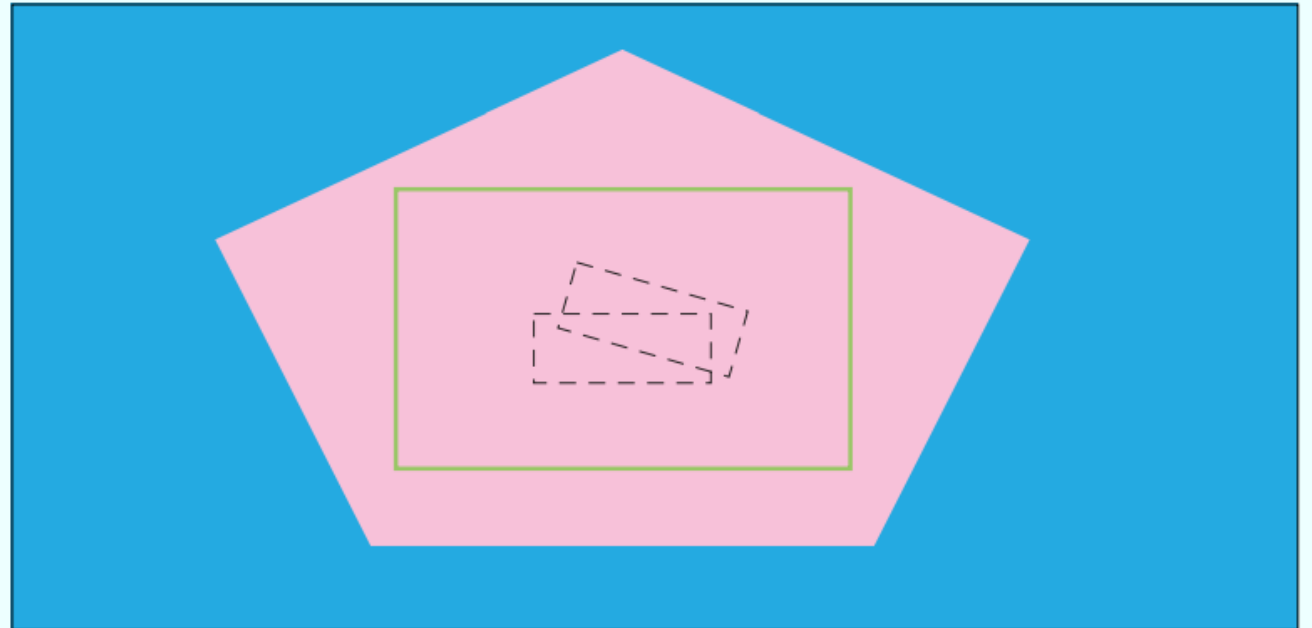
- Lokalitetstillatelsen bør **kun være geografisk avgrenset (lokalitetens areal) og uten mengdebegrensning.** Omfanget av akvakulturvirksomheten på lokaliteten vil i tillegg til lokalitetens geografiske avgrensning være begrenset av bestemmelser i øvrig regelverk og av tillatelser etter annet lovverk.
- Det bør legges til rette for **mindre justeringer i akvakulturanleggs utforming og plassering** ved å sette en geografisk avgrensning av lokalitetstillatelsen som er større enn selve akvakulturanlegget, så langt det er mulig.

Lokalitetsareal

Boks 10.1 Avgrensninger av områder, lokaliteter og akvakulturanlegg

Helhetlig planlegging for akvakultur er nærmere omtalt i kapittel 7. Figur 10.1 illustrerer et eksempel med areal til akvakulturformål i arealplan, og avgrensningene av akvakulturtiltatsen

og akvakulturanlegget innenfor dette arealet. I figuren er det illustrert to alternative plasseringer av akvakulturanlegget.

Figur 10.1 Alternative plasseringer av akvakulturanlegg

Synstolking: Figur 10.1 er en tegnet illustrasjon av alternative måter å plassere et akvakulturanlegg. Figuren viser et rosa område, som representerer areal avsatt til akvakulturformål i en arealplan. I det rosa feltet er det en grønn heltrukken linje i form av et rektangel som illustrerer området som er gitt lokalitetsklarering etter akvakulturloven. I det grønne rektangelet er det to sorte stiplede linjer, også formet som rektangler, som til dels overlapper, og som representerer alternative plasseringer av et akvakulturanlegg.

Kilde: Utvalget.

Myndighet i plan- og lokalitetssaker

- Helhetlig planlegging for akvakultur kan gå på tvers av interessene til noen kommuner. I tillegg er det nasjonale og regionale interesser knyttet til utviklingen i akvakulturnæringen. Dette taler for **sterk involvering av regional eller statlig myndighet** for å ivareta akvakulturinteresser i arealplanlegging.
- Det bør vurderes om akvakulturmyndighetene skal gis tydelig adgang og mandat til å fremme **innsigelse** hvis det ikke settes av tilstrekkelig og egnet areal til akvakultur i arealplanen.
- En **statlig myndighet** bør overta større deler av ansvar og myndighet for å **utarbeide og vedta arealplaner** for sjøområdene. Det må sikres at kommunene er tilstrekkelig involvert i prosessene.
- **Statlige myndigheter** bør **tildeler** alle akvakulturtilatelser, inkludert lokalitetsklarering.

Takk for
merksemda!

henrik@boehareide.no